

«...Mercedes eta kitto!»

Ez, ez da izar bakarreko Alemaniako auto-enpresak bere gama berria aurkezteko «zona norte»rako aukeratu duen eslogan berria, lasai. Publizitatean eta komunikazio estrategietan aditu direnen hitzetan, gainera, hala balitz ez luke arrakasta handirik lortuko. Soziolinguistika Klusterretik, duela hiru bat hilabete jardunaldi bat antolatu genuen eta bertara Publis agentziako Iñigo Fernandez gonbidatu genuen; haren laguntzaz aritu ginen datuen zabalpenaz, sentsibilizazioaz, marketaz, logotipoez eta beste hainbat kontuz.

Jardunaldian bildutako Udal teknikari, bestelako euskara teknikari, euskara elkartekide eta gainerakoen aldean publizitateari, komunikazio-estrategiei eta pertsuasio-teknikei buruz dezente gehiago jakiteaz gain, Fernandezek bazuen gure artean beste «abantaila» bat: freskurarena. Hau da, euskara teknikari batek baino askoz askatasun gehiagoz airera zitzakeen euskararen edota hizkuntza normalizazioaren inguruko zenbait topiko, akats kroniko eta bestelako. Eta, zorronez, freskotasan hori erabili egin zuen. Eta bertan bildutako askok eskertu genuen.

Eta, zein zen gure aitzakia esne marka ezagun baterako *Fe-lii-ssaaaaa!*, *Txuu-riiii...!* bezalako iragarkiak sortu dituen enpresako publizista bat gonbidatzeko? Pasaiako gazteen artean egindako ikerketa psikosoziolinguistiko bateko datuen zabalpenerako, SL Klusterrak eta Urtxintxa Eskolak prestatu materialaren gaineko jardunaldi bat. Gonbidapen bakaerrerako «aitzakia» luze xamarra, ezta?

Kontua zen, eta da, soziolinguistika arloan, gehienetan nahi baino datu gutxiago izanda ere, datuak esku artean ditugunean ere, sarri ez dela argi izaten zein datu zabaltzea

komeni den, nori zabaldu, eta batez ere... nola zabaldu. Horren inguruko orientabide eta adibide konkretu batzuk eskatu genizkion *human behaviour*aren aspektu horietan profesionala den bati.

Kontatu zigun, adibidez, edozein gaitan norbait sentsibilizatu nahi denean... hasteko, ezagutu egin behar dela sentsibilizazio-helburu den hura. Eta horretan euskara eta soziolinguistika ez direla salbuespen bat. Eta, publizistek, helburu duten publikoarentzat ezer sortu aurretik, lehenik entzun egiten diotela, berarekin egon, jakin edo irudikatu arte zein diren pertsona, talde edo dena delako harentzat gai erakargarriak, interesgarriak, sensibleak, zein diren beren balioak... zerk «ukitu» ditzakeen.

Kontatu zigun ere, zerbait berria proposatzen zaionean norbaiti (berdin da auto bat erostea izan edo gazte lokal bateko euskarazko jardueretan parte hartzea), eta norbait horrek hautatzeko askatasuna duenean, marketin aldetik oinarritzko legeetako bat dela bezeroak sentitzea eskaintzen zaion horretan *irabazteko zerbait* daukala, zerbait berezi sentiaraziko duena, hobetzeko balio duena, bere identitatea indartuko duena...

Gure arlora etorri, eta gai «soziolinguistikoak» umorez lantzen dituen Zaldieroa komikilariaren kortesiaz berriz ere, gure Talibanaren beste adibidetxo bat duzue azpian, orain gutxi *Berrian* argitaratua. Zer dauka Yoda gizarajoak, adibidez, ditzosozko «normalizazio» kontu hauetan guztietan... irabazteko??

Taliban-keriak ez zituen Iñigok aipatu, nik erantsi dizkiot berak azaldutakoari, soziolinguistikoki euskararen ingu-

ruan dauden jokaera suizidetako bat ederki karikaturizatzen duelakoan. Jardunaldietan aipatutakoetara bueltatuz, errukiarena da beste estrategia «ez egoki» horietako bat. Bertan bildutakoei galdetu zigun ea gutako zenbatek erosi-ko genukeen zerbait pareko dendan, bere eslogana *erosi hemen, bestela denda itxi beharko dut* moduko zerbait balitz. Publikoaren erantzuna: karkarkar. Baina aldiz, urtetan ez gara asko harritu behin eta berriz, zuzenean edo zeharka, han eta hemen entzun ditugunean: *hitz egin euskaraz, bestela euskara hil egingo da* edo antzerakoak.

Horren harira aipatu zen atal honen goiburu jarri dudan hitz jokoak ere... eta han grazia egin zion bati baino gehiagori konparaketak. Fernandezek aipatu zigun euskararen arloan, marketinaren eta komunikazio estrategiaren ikuspegitik, mezuak eta leloak askotan (gehiegitan) sortu direla antolatzen dituenaren nahietan, kezketan, beldurretan edo dena delakoetan oinarrituta, eta ez hainbeste sentsibilizatua edo erakarria izatea nahi dugun haren nahietan edo ametsetan. Alegia, kontu horietan zer hobetu aaaaasko dagoela. Kontuan hartu behar da, gainera, komunikazioaren gizartean bizi garen honetan kontu horiek gero eta gehiago zaindu beharko omen direla, eta beraz arlo horretako profesionalen laguntza beharko dugula, euskarak eta soziolinguistikak ere, gustatu edo ez, joko-arau horietan mugitu beharra dutelako... betirako fosilizatuta geratzea nahi ez badugu behintzat!

Jardunaldiari buruzko informazio zehatzagoa duzue SL Klusterraren webgunean (www.soziolinguistika.org/eu/no-de/1858).

Iñigo Fernandezen gaiari buruzko artikulua, berriz, bere blogeko helbide honetan: www.sweetcreeps.com/euskaraz2/categories/9-Euskara-nola-saldu

Mantelinaren gainetik musu

Ibilbide luze xamar bat egin ondoren, iaz argitaratu zen, EHUren, Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailaren eta Euskadi-

ko Unesco Etxearen eskutik, azken horrek hainbat erakunde eta kolaboratzailearen laguntzaz eginiko lan mardul baten emaitza: *Hizkuntzen Mundua. Munduko hizkuntzei buruzko txostena* liburua (EHU, Bilbo, 2005). Bertan, txostenaren datuekin batera tartekatzen dira hainbat ikerlari eta aditurren artikulu laburrak, tartean J. A. Fishman-ek idatzitako bat: «Zer galtzen dugu gure hizkuntza galtzean?» izenekoa. Hona hemen bertako pasarte bat:

Hortaz, zer galtzen dugu gure hizkuntza galtzen denean? Norberaren nahiz taldearen bizitzan moldatzeko erraztasuna eta segurtasuna galtzen dugu. Oro har erabiltzen diren eta beharrezkoak diren diskurtsoko termino, esaldi eta elementu asko arrotz eta ezegoki bihurtzen dira beren hizkuntza testuingururako eta integratu behar duten testuingururako. Hitz eta esaldi berriek hartzen dute zaharren tokia, baina hizketa ekintzak ez dira lehen ziren modukoak. Aurretik zirenen hurbilpen soilak dira; esanahi zehatza eta adostutako ulermena ez daude finkatuta eta ez dira konpartituak.

«Esanahi zehatza», «adostutako ulermena», «finkatua», «konpartitua»... aipatzen ditu, hau da, jende talde batek, termino zehatz bat aipatzen denean, edota esamolde konkretu bat erabiltzen denean, denek «gauza bera» (adostutakoa) ulertzea, eta ez modu lausoan, baizik eta gauza «zehatz» bat ulertzea... beren barruan «finkatuta» dagoena, beren barruko zerbaitekin lotzen dena entzuten duten momentuan, aurretik izandako bizipenekin nolabait.

Aipatutako artikuluan Fishmanek paragrafo gutxi batzuetan zoragarri deskribatzen du hizkuntza eta kultura baten galera prozesuan zehar hizkuntza eta kultura horretako kideen artean gertatzen den «drama», gertatzen den izaeraren krisia eta segurtasun galera. Besteak beste, euskaldun askok bizi izandakoa, bere garaian beste hizkuntza batean hitz egitera behartuak izan zirenean, edota beste erreferente batzuek gidatzen zuten kultura batean «moldatu» beharra izan zutenean.

Aurrerago, kulturaren eta hizkuntzaren arteko loturaz, berriaz, honela dio:

Hizkuntzaren eta kulturaren artean bi hitzon artean dagoen moduko tartea dagoela uste izatea huts larria da. Kulturaren zatirik handienak lotura estua du kultura horri tradizioz atxiki zaion hizkuntzarekin: hainbeste, non kultura hori ez bailitzateke izango, ezingo litzatekeen izan, «kultura bera». Gobernu erakundeak, otoitzak eta zeremoniak, esaera zaharrrak, ipuin tradizionalak, hezkuntza, agurrak, bedeinkapenak, biraoak, txantxak, literatura... Horiek guztiek osatzen dute kultura bat, eta horiek guztiak ematen dira hizkuntzaren bidez (eta hizkuntza horren bidez soilik).

Jakina, hizkuntzaren mendeko osagai horiek guztiak itzul daitezke beste hizkuntza batera, baina kultura itzulia ez da jatorrizko kultura. «Maiteari mantelinen gainetik musu ematea» da. Ez da gauza bera sentitzen, ez usain bera, ezta errealitate bera ere.

«Mantelinen gainetik»... ez da gauza bera sentitzen, ez usain bera... edota, metaforaren ordeztasun soziolinguistikoa erabili ohi diren terminoak aipatzearen (nahiz eta, nahi baduzue, «grisago» geratu) ez du «adierazkortasun» bera, ez du maila bereko «indar komunikatiborik», ez digu nahi duguna zehazki adierazteko «joko» berdina ematen...

Artikuluko deskribapena irakurri ahala, nahi gabe buelta eman diot egoerari, beste norabidean irudikatu. Eta, hizkuntza (eta kultura) baten berreskurapen, normalizazio, biziberritze edo dena delako batean zehar hainbat eta hainbat hiztunek —eta komunitateak orokorrean— topatzen dituzten «ez da gauza bera sentitzen» horiek ekarri dizkit gogora deskribapenak.

Hizkuntzen galera prozesuak ematen direnean badira komunitate gutxiagotuen pairatzen dituen zenbait «kalte» edo nork ulertzeko modukoak direnak: genozidio kasu larriak izan direnean edota Estatu batek han edo hemen hizkuntza bat erabiltzea debekatu duenean, bere hiztunak gizarte mailan marjinalizatuz, bihurtzeko edo sibilinoki zigortuz, etab. Bete izango da zaila halakorik jasan ez duen bati halako bidegabekeriak zer diren sentiaraztea, baina behintzat nago edonon eta edonori adierazteko errazagoak direla (jasan dutenengan sufrimendua ere askoz handiagoa eragiten dute,

noski!). Lerro hauetara ekarri dudana deskribapenak askoz eremu «etereoagoa» ukitzen duela esango nuke, beste hizkuntza eta kultura batean espresatzeko eta moldatzeko adina ikasi duen (edo ikastera behartua izan den) haren nostalgia puntuarena, esan nahi duzun hura esateko nolabait moldatu bai, baina justu nahi duzun bezala ezin esan hori... «usain» eta «zapora» bera ez izatearen kontu hori...

Esan bezala, deskribapenari buelta emanda eta, gure kasuan, euskaraz oinarrizko gaitasuna eskola bidez jaso duten baina gaztelaniaz errazago moldatzen diren milaka hiztunen kasuan (gero eta milakago), gauza bera gertatuko da seguruenik, baina alderantziz. Tira, eta «erdal elebidun» izan gabe ere, gainerako euskaldun guztioi edo gehien-gehienoi gertatuko zaie gaur egun une, gai edo testuinguru jakin batean, erdarazko espresio, termino edo esaldi batek euskarazkoak eskaintzen ez dion «kolpea» eskaintzen diola, edota *esaktamentian* zerbaiti eman nahi dion tonua edo «zapora» hobeto ematen diola erdararen bidez.

Aipatutako «etereo»tasun horiek guztiak, oso etereo izanda ere, esango nuke oso errealak direla eta oso eragin konkretuak dituztela berreskurapen bidean dagoen edozein hizkuntzaren erabilera.¶